

Scheinring Endre:
A brazil-paraguayi-argentín hármashatárterületen
párhuzamosan jelentkező biztonsági kihívások

Az új típusúnak mondott biztonsági kihívásokkal kapcsolatban leggyakrabban hangoztatott jellemző, hogy – az esetek döntő többségében – egy-egy társadalmi, gazdasági, környezeti, vagy politikai eredetű biztonsági probléma ritkán jelentkezik elszigetelten, hanem az említett kihívások komplex problémakört alkotnak, melynek egyes elemei egymást gerjesztik. Jó példa erre a Brazília, Paraguay és Argentína által körülölelt hármashatárterület, ahol a gyenge állami jelenlét és a korrupció, a nemzetközi bűnszervezetek részvételével folytatott csempészet és hamisítás, a gazdasági bűncselekmények és – ha csak áttételesen is – a terrorizmus egyszerre jelennek meg. A problémát tovább fokozhatja az újonnan megválasztott paraguayi vezetés kérdéses elkötelezettsége a fent felsorolt biztonsági kihívások elleni hatékony fellépés mellett.

A hármashatárterület földrajzi és demográfiai jellemzői

A hármashatárterület a Paraná és az Iguazu folyók találkozásánál található, ahol egy pontban fut össze Paraguay, Brazília, Argentína államhatára. A Paraná folyó Paraguayi oldalán Ciudad del Este, a Brazil oldalon Foz de Iguazu városa található. Utóbbtól délre, az Iguazu déli, argentinához tartozó partján fekszik Puerto Iguazú városa.¹ Néességét tekintve a 357 ezer főnek otthont adó Ciudad del Este a három település közül a legnagyobb, melyet a 347 ezer fős lélekszámú Foz de Iguazu követ, végül a sort az alig tized akkora 30 000 fős Puerto Iguazú zárja.² A térség lakossága etnikailag meglehetősen sokszínű. Az Alfredo Stroessner³ utasítására mesterségesen létrehozott⁴ Ciudad del Este számos népcsoportnak biztosított letelepedési

¹ Foreign Affairs: A Map of the Reexport Trade on the Triple Frontier. http://www.foreignaffairs.com/the_Reexport_Trade_in_the_Triple_Frontier, internetről letöltve: 2013. április 22.

² Betty E. Smith: Population and Urbanization in Latin America and the Caribbean. In: Geographische Rundschau International Edition Vol. 6, No 3. 33. o. <http://ux1.eiu.edu/~wbanderson/Pop%20and%20urb.pdf>, internetről letöltve: 2013. április 27.

³ Dél-Amerika leghosszabb ideig hatalmon lévő diktátora, Alfredo Stroessner tábornok 1954. és 1989. között, 35 éven át állt paraguay élén. Schemo, Diana Jean: Stroessner, Paraguay's Enduring Dictator, Dies. The New York Times, 2006. Augusztus 16. <http://www.nytimes.com/2006/08/16/world/americas/16cnd-stroessner.html?pagewanted=all&r=0>, internetről letöltve: 2013. április 30.

⁴ Hardy Márton: Vidékről a városba, avagy Ciudad del Este és Paraguay két arca 1. rész. Latimoport.hu, 2012. augusztus 16. <http://www.latimoport.hu/egy-paraguayi-magyar-oenkentes-jelenti/1665-paraguayi-oenkentesuenk-jelenti-videkrl-a-varosba-avagy-ciudad-del-este-es-paraguay-ket-arca.html>, internetről letöltve: 2013. április 22.

lehetőséget: libanoni síták, síretek, palesztinok, koreaiak, tajvaniak és kínaiak alkotják a legjelentősebb etnikai csoportokat. További jelentős palesztin és libanoni populáció él a túlparton elterülő Foz de Iguazu városában is, melyek szoros kapcsolatokat ápolnak a paraguayi oldalon élő „testvéreikkel”.⁵ Az arab népesség létszáma megközelítőleg 10 és 75 ezer fő közé tehető a hármas határterületen, legtöbbször libanoni származású. Ezen felül kisebb kolumbiai, iráni, olasz és ukrán közösség is található a térségben.⁶ Az argentin Puerto Iguazú nemzetiségi szempontból sokkalta homogénebb képet mutat, az itt élők többnyire argentin származásúak.⁷

Puerto Iguazú elsősorban üdülőváros,⁸ mely megélhetését mindenek előtt annak az évi 700 ezer turistának köszönheti, akik az Iguazú folyó vízése által nyújtott látványban szeretnének gyönyörködni. A Paraná folyó két partját Brazília és Paraguay között a Nemzetközi Barátság hídja (Puente Internacional de la Amistad) köti össze, melyen napi szinten megközelítőleg 30-40 ezer fő⁹ és 20 ezer gépjármű¹⁰ kel át, köszönhetően a Foz de Iguazu és Ciudad del Este közötti szoros kereskedelmi kapcsolatoknak. Ugyanakkor a hídon átkelő áruforgalom jelentős része regisztrálatlanul lépi át az államhatárt.

Csempészet és feketegazdaság

Köszönhetően a brazil és a paraguayi gazdaság fejlettsége közötti aránytalanságoknak és a részben eltérő elvet valló kereskedelempolitikáknak, a Mercosur¹¹ révén könnyen átjárható határoknak, valamint a térségben uralkodó korrupciónak, mely megbénítja a határon átvándorló termékek eredetének ellenőrzését,¹² Ciudad del Este hamar a Brazíliába irányuló re-export fő elosztó pontja lett. A problémát csak részben tudták orvosolni a Mercosuron belüli

⁵ Boote, John: A Criminal Haven: The Tri-Border Area of South America, George Mason University, Terrorism, Transnational Crime and Corruption Center, 2009. 4-5. o. http://traccc.gmu.edu/pdfs/student_research/John%20Boote-%20A%20Criminal%20Haven.pdf, internetről letöltve: 2013. április 22.

⁶ Umaña, Felipe: Revisiting the Crime-Terrorism Nexus in the Tri-Border Area. The Fund for Peace, 2012. 3. o. <http://fundforpeace.org/global/library/ttcvr1208-threatconvergence-triborder-04e.pdf>, internetről letöltve: 2013. április 22.

⁷ Boote: i. m. 4-5. o.

⁸ Foreign Affairs: A Map of the Reexport Trade on the Triple Frontier.

⁹ Umaña: i. m. 3. o.

¹⁰ Boote: i. m. 5. o.

¹¹ Dél-amerikai Közös Piac (Mercado Común del Sur): Brazíliát, Argentínát, Paraguayt Uruguayt és Venezuelát tömörítő kereskedelmi integrációs szervezet, jelenleg a vámúnió szintjén áll.

¹² Sverdlick, Ana R.: Terrorists and Organized Crime Entrepreneurs in the “Triple Frontier” Among Argentina, Brazil, And Paraguay. In: Trend in Organized Crime. Vol. 9. No. 2. (2005). 84. o. <http://filmpiracy.wikispaces.com/file/view/Terrorists+and+organized+crime+entrepreneurs+in+the+%E2%80%9CTriple+frontier%E2%80%9D.pdf>, internetről letöltve: 2013. április 27.

harmonizációs törekvések, valamint a Brazília részéről életbe léptetett adminisztratív intézkedések. A Paraná folyó felett átívelő hídon továbbra is a legkülönbözőbb fogyasztási cikkek vándorolnak át tömegével, minimális ellenőrzés mellett.¹³

Paraguayt különösen jelentős mennyiségben hagyja el illegálisan dohánytermék Ciudad del Este városán keresztül. Az országban megközelítőleg 2600 márkát regisztráltak az Ipari és Kereskedelmi Minisztériumnál. Az olcsó cigarettákat gyakorta mobil, submarinonak nevezett üzemekben állítják elő, melyeket teherautók rakterében rendeznek be.¹⁴ A Paraguayban 2008-ban előállított 68 milliárd szál cigarettából, becslések szerint 65 milliárd került a csempészek révén külföldre.¹⁵ Nem kevésbé jövedelmező üzletnek számít a lopott gépjárműekkel való kereskedés.¹⁶ Többségüket Argentínában tulajdonítják el, majd ezután Ciudad del Esteben kerülnek értékesítésre. A Paraguayban regisztrált 450 000 gépjármű közel a fele – valószínűsíthetően – illegális úton jutott az országba.¹⁷

A csempészett áru jelentős része egyben hamis is. Az elektronikai termékektől, a hétköznapi fogyasztási cikkeken át, a különféle szellemi termékekig szinte minden szerepel a hamisítók, vagy a hamis termékekkel kereskedők listáján. Csupán az elektronikai és informatikai szektor megközelítőleg másfél milliárd dolláros bevételkiesést könyvelhet el a Ciudad del Esteből származó hamisítványok és kalózmásolatok feketepiaci értékesítése révén. Az elektronikai termékek jelentős része Ázsiából, valószínűleg Chilén keresztül érkezik a városba.¹⁸

A fogyasztási cikkek csempészete mellett az emberkereskedelem is jövedelmező üzlet a régióban tevékenykedő bűnszervezetek számára. Az áldozatokat rabszolgaként tartják fogva,

¹³ Folch, Christine: Trouble on the Triple Frontier. Foreign Affairs, 2012. Szeptember 6. <http://www.foreignaffairs.com/articles/138096/christine-folch/trouble-on-the-triple-frontier?page=show>, internetről letöltve: 2013. április 22.

¹⁴ Umaña: i. m. 6. o.

¹⁵ Walker Guevara, Marina - Rehnfeldt, Mabel - Soares, Marcelo: Smuggling Made Easy: Landlocked Paraguay Emerges as Top Producer of Contraband Tobacco. In.: Tobacco Underground: The Global Trade in Smuggled Cigarettes. The Center for Public Integrity, 2009. 62. o. http://www.icij.org/sites/icij/files/tobaccounderground_0.pdf, internetről letöltve: 2013. április 22.

¹⁶ Sverdlíck: i. m. 89. o.

¹⁷ Umaña: i. m. 7. o.

¹⁸ U. o. 5. o.

illetve prostitúcióra kényszerítik.¹⁹ Az évente dokumentált több száz eset közel fele fiatalokat érint.²⁰

Brazília tudhatja magáénak a nyugati félteke második legnagyobb kábítószerpiacát.²¹ Nem meglepő tehát, hogy a hármasszöglet csempészei is jelentősen kiveszik részüket az ország illegális szerekkel való ellátásából. A Sao Paulo és Rio de Janeiro faveláit uraló bűnszervezetek jelentős mennyiségű kábítószerrel, elsősorban kokaint és marijuanát hoznak be Paraguay-on keresztül, majd az áru egy része tovább folytatja útját Nyugat-Afrika és Európa felé. A kábítószer-kereskedők közeli kapcsolatokat ápolnak a kábítószer-termelésben is érdekelt marxista gerillaszervezettel, elsősorban a Kolumbiai Forradalmi Fegyveres Erővel (FARC).²² Együttműködésük eredményeként a FARC részben itt, a brazil nagyvárosok fegyverfeketepiacain jut hozzá a kolumbiai kormány ellen vívott harcához szükséges fegyverekhez. Nem a FARC ugyanakkor az egyetlen illegális (terror-)szervezet, amely hasznot húz a helyi illegális fegyverkereskedelemből. A csecsen maffia és a libanoni síita Hezbollah is valószínűsíthetően használja, vagy legalábbis megpróbálta használni a helyi fekete piacot arzenálja feltöltéséhez.²³

Az illegális tevékenységekből származó jövedelmek útja

Az illegális tevékenységekből származó pénzek tisztára mosására óriási apparátus épült ki Ciudad del Este-ben ahol egy időben nem kevesebb, mint 55 bankot tartottak nyilván.²⁴ Az ezekben, illetve a számos illegális pénzváltóhelyen keresztül tisztára mosott pénzek összegét egyes becslések 5 és 12 milliárd dollár közé teszik.²⁵ Köszönhetően a Paraguayban uralkodó, mindent átható korrupciónak²⁶ és a pénzmosás elleni elégtelen jogi fellépésnek, a térség összes illegális tevékenységet folytató szervezete számára a hármasszöglet kiváló lehetőséget jelent a törvénytelen üzelmekből származó jövedelmek elrejtésére és tisztára mosására. Márpedig a térségben szinte mindegyik nemzetközi szinten aktív bűnszervezet képviseli, képviselteti magát

¹⁹ U. o. 7. o.

²⁰ Folch: i. m.

²¹ United Nations Office on Drug and Crime: World Drug Report 2010. 179. p. http://www.unodc.org/documents/wdr/WDR_2010/World_Drug_Report_2010_lo-res.pdf, (letöltés dátuma: 2013. április 27.)

²² Boote: i. m. 8-9. o.

²³ Umaña: i. m. 6. o.

²⁴ U. o. 7. o.

²⁵ Folch: i. m.

²⁶ Boote: i. m. 10-11. o.

valamilyen szinten. A japán Jakuzától és a kínai Triádoktól kezdve, az orosz (csecsen), illetve ukrán Maffián át, a terrrorszervezetekkel is kapcsolatban álló Nyugat-Afrikai és a Közel-Keleti csoportokig.²⁷

A nemzetközi terrorizmus és a hármás határterület közötti kapcsolatra először a 90-es évek elején derült fény. 1992-ben Buenos Airesben az izraeli nagykövetségnél, majd ugyanott két évvel később az Argentín-Izraeli Közös Egyesület előtt robbantottak autóba rejtett pokolgépet, 30, illetve a második robbantással 85 ember halálát okozva. Az argentin igazságszolgáltatás 2006-ban kilenc, a Hezbollahhoz köthető személy ellen adott ki elfogató parancsot az ügygel kapcsolatban. A szervezet – minden jel szerint – a régió muszlim lakossága egy részének hathatós támogatását élvezi.²⁸ A csempészetből, pénzmosásból és hamisításból befolyó pénzek egy része a libanoni síita terrrorszervezet számlájára vándorol. Egy a RAND Corporation által 2009-ben megjelentetett tanulmány szerint a Hezbollah éves költségvetésének közel ötöde származott a hármás-határterületről.²⁹ A Hezbollah mellett – valószínűsíthetően – a palesztin Hamasz és az Iszlám Dzsihád is szoros kapcsolatokat ápol a régió muszlim közösségével, amelynek vendégszeretetét a kilencvenes években az Al-kaida több vezető személyisége is élvezte.³⁰ Eddig azonban nem sikerült egyértelmű, mindenki által hozzáférhető bizonyítékot találni arra, hogy a fennevezett szervezetek aktív sejteteket tartanának fent a területen. A kapcsolat a terroristák és a térségben tevékenykedő olyan szervezetek, mint a dvd hamisításban és csempészetben, valamint kábítószer kereskedelemben érdekelt,³¹ a Hezbollahot bizonyítottan támogató Barakat hálózat³² alapvetően pénzügyi jellegű.³³

A korrupció, mint a konszolidáció legfőbb akadályja

Az állapotok normalizálása érdekében tett kísérleteket áttekintve azt látjuk, hogy míg Brazília esetében megfigyelhetők a problémakör okainak felszámolására vagy legalább kordában

²⁷ Umaña: i. m. 9. o.

²⁸ Sullivan, Mark P. - Beittel, June S.: Latin America: Terrorism Issues. Congressional Research Service, 2013. április 5. 22.. o. <http://www.fas.org/sgp/crs/terror/RS21049.pdf>, internetről letöltve: 2013. 04. 27.

²⁹ F. Treverton, Gregory – Matthies, Carl – Cunningham, Karla J. – Goulka, Jeremiah – Ridgeway, Greg – Wong, Anny: Film Piracy, Organized Crime, and Terrorism. RAND 2009. 77. O. http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/monographs/2009/RAND_MG742.pdf. (internetről letöltve: 2013. április 26.)

³⁰ F. Treverton – Matthies– Cunningham – Goulka – Ridgeway – Wong: i. m.78-79. o.

³¹ Umaña: i. m. 9. o.

³² Boote: i. m. 16-17. o.

³³ Sullivan - Beittel: i. m. 22. o.

tartására tett kísérletek, addig Paraguay esetében kevésbé látható hasonló mértékű elkötelezettség. A brazil jogalkotók mind a csempészet, mind a pénzmosás visszaszorítása érdekében igyekeztek megteremteni a hatékony ellenlépések törvényi háttérét, aminek a részét képezi például a kistételben behozott áruk megadóztatása.³⁴ Az illegális határmenti tevékenységek visszaszorítása érdekében a jövőben a brazil fegyveres erők egyre aktívabb jelenléte várható a térségben, amely megfelel az ország Nemzeti Védelmi Stratégiájában meghatározott elveknek.³⁵ A határvidék feletti ellenőrzés megerősítése végett indított Agata műveletek során több ezer katona bevetésére került sor 2011 és 2012 során. Ezek közül az Agata 2, 3, és 5 műveletek a paraguayi határszakaszt is érintették.³⁶ Ezzel ellentétben viszont, bár Paraguay is tett bizonyos – lényegében látszat – lépéseket a tünetek kezelése érdekében, a fő okok, mint például a pénzmosásnak kedvező jogi és gazdasági környezet, a szerzői jogok semmibevétele, valamint a mindent átható korrupció elleni hatékony fellépés egyelőre úgy tűnik még várat magára.³⁷

Pedig a legfontosabb, s egyben legnehezebben orvosolható problémát éppen a hármas határterület paraguayi oldalán tapasztalható korrupció, a szervezett bűnözés, valamint az államigazgatási és a politikai elit közötti összefonódások jelentik. Jelenleg Paraguay a 150. helyen található a Transparency International által összeállított a 176 országot felsoroló listán, amely az államokat a közszféra korrupciósága alapján rangsorolja.³⁸ Ezért számolni kell azzal, hogy bármilyen hatékonyan is fognak bizonyulni az illegális tevékenységet visszaszorítani hivatott jogalkotói törekvések és a rendvédelmi szervek, valamint a fegyveres erők által végrehajtott műveletek Brazíliában, amíg a Paraná folyó nyugati partján nem tesznek hasonló lépéseket, addig kevés esély mutatkozik rá, hogy – akár hosszútávon is – véglegesen normalizálni lehet majd az állapotokat. Tetzi a problémákat, hogy Paraguayban az április második felében megválasztott Horacio Cartes személyében olyan ember került az elnöki

³⁴ Umaa: i. m. 2012. 9. o.

³⁵ National Security of Defense Peace and Security for Brasil. Ministry of Defense, 2008. 14. o. http://www.defesa.gov.br/projetosweb/estrategia/arquivos/estrategia_defesa_nacional_ingles.pdf, internetről letöltve: 2013. mrcius 28.

³⁶ Red De Seguridad y Defensa de America Latina: A Comparative Atlas of Defence in Latin America and Caribbean – 2012 Edition. Buenos Aires, 2012. 156. o. <http://www.resdal.org/ing/atlas/atlas12-ing-12-brazil.pdf>, internetrl letöltve: 2013. prilis 27.

³⁷ Umaa: 14. o.

³⁸ Corruption by Country: Paraguay. Traspparency International, 2012. http://www.transparency.org/country#PRY_DataResearch, internetről letöltve: 2013. prilis 27.

bársonyszékbe, akinek a személyes érdekei – legalább is eléggé olybá tűnik – a legkevésbé sem a hármass határterületen uralkodó zavaros állapotok felszámolását kívánják. Cartes, aki vagyonát hivatalosan dohányipari vállalkozásainak köszönheti, a Wikileaks által megszűltetett üzenetek szerint az Egyesült Államok bűnüldöző szervei látókörébe került, mivel személye – részben a DEA³⁹ fedett ügynökei által szerzett információi alapján – összefüggésbe hozható a cigaretta és kábítószer csempészettel, valamint az illegális tevékenységekből befolyó pénzek tisztára mosásával.⁴⁰

³⁹ Drug Enforcement Agency (Kábítószer-ellenes Ügynökség) A szövetségi igazságügy miniszter alá tartozó rendőri szerv az Egyesült Államokban.

⁴⁰ Horacio Cartes wins Paraguay election. The Guardian, 2013. Április 22. <http://www.guardian.co.uk/world/2013/apr/22/horacio-cartes-wins-paraguay-election>, internetről letöltve: 2013. április 27.;

Paraguay's next president a rich newcomer to politics. Reuters, 2013. április 21. <http://www.reuters.com/article/2013/04/22/us-paraguay-election-cartes-newsmaker-idUSBRE93L01820130422>, internetről letöltve: 2013. április 27.